

Γ. ΠΙΕΡΙΔΗΣ

ΕΝΑΣ ΞΕΝΟΣ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ "ΓΡΑΜΜΑΤΑ" 1927

ΕΝΑΣ ΞΕΝΟΣ

... Ήταν ένα σπίτι παληό όπως όλα στη γειτονιά εκείνη και μεγάλο όσο κανένα από τα γύρω του»...

Η υπόθεση είναι σύντομα η εξής: Ζεϊ έχει μέσα η οικογένεια της κυρά Σταματούλας. Ο Βέργος, ο γιός της, θά φτάσει σε σημείο να φήσει το σπίτι. Μιά τέτοια λύση απλή στο τελικό της συμπέρασμα χρειάζεται όχι ανάλογη παρά δυνατή τεχνοτροπία. Γιαντό πρώτα θά εξετάσουμε τόν τρόπο του παρουσιάσματος. Θα καταλάβουμε κατόπι ποιά είναι τα αίτια της τέτοιας ή τέτοιας αισθητικής συγκίνησης. Στο σημείο αυτό θά υπάρχει κριτική επιτυχία όταν δέ διατυπωθεῖ μόνο τὸ γούστό μας. Όταν δέ δόσουμε απλούς χαρακτηρισμούς σάν ωραίες φυσαλλίδες, πρέπει να νοιώσουμε τὸ ἔργο σάν τέτοιο, και τὸ ἔργο αὐτὸ δέ γράφτηκε μόνο για ένα.

ΤΕΧΝΟΤΡΟΠΙΑ

Μιά ταραχή, μιὰ στενοχώρια κατέχει τὸ Βέργο σ' ὄλο τὸ διήγημα. Αὐτὸ παρατηροῦμε. Ποιὸς ὅμως εἶναι ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο δείχνεται ἡ ἐσωτερικὴ αὐτὴ ἀρνητικὴ διάθεση;

Τρεῖς τρόποι υπάρχουν στο γραπτό λόγο μὲ τούς ὁποίους εἶναι δυνατόν να παρουσιάσουμε μιὰ ψυχολογικὴ κατάσταση. Αον) ἡ αντικειμενικὴ ἀνάλυση. Βον) ἡ Ὑποβολὴ καὶ Γον) καὶ ἡ μία καὶ ἡ ἄλλη μαζί. Οἱ Διηγηματογράφοι καὶ ρωμαντζογράφοι καὶ γιὰ να ἀναφέρουμε ἀπ τούς δικούς μας (ὁ κ. Ξενόπουλος, ὁ κ. Βουτυράς καὶ α) ἀποφεύγουν ὅσο μποροῦν τὸν πρώτο τρόπο. Δὲ συγκινεῖ ὅσο οἱ ἄλλοι. Προπαντὸς ὁ τρίτος εἶναι ἄρτιος. Ὁ πιὸ δυσκολώτερος ὅμως εἶναι ὁ δεύτερος. Τάζουν εἶναι ἀλήθεια σάν κυριώτερο σκοπὸ τους τὴ ψυχολογικὴ ἐμφάνιση, ὅμως δὲν καταπιάνονται συχνὰ μὲ ἀναλύσεις ψυχολογικὲς προσπαθοῦν να ὑποβάλλουν μὲ τὰ γεγονότα. Δὲν περιγράφουν τὴν ψυχὴ τὴν λανσάρουν σὲ σκηNIKὸ περιβάλλο καὶ μᾶς φωνάζουν ὄχι γιὰ ἀκροατὲς μονάχα ἀλλὰ καὶ γιὰ

θεατές. Ἔτσι κατορθώνουν καὶ μιλοῦν ὄχι ἀπὸ πάνω μας, παρὰ ἀπὸ πλάι μας... Καὶ δῶ ἀκριβῶς εἶναι τὸ ὄριο τοῦ ἀπροσπέλαστου γιὰ τοὺς ἀδυνατοὺς. Ἐδῶ εἶναι ὁ σκόπελος πὸν ἀδιάφορος νεκροφιλᾷ τὰ ναυάγια τῆς τεχντροπίας τῶν ὄσων ἤδη ἢ δὲν καταστάλαξαν στὴν τέχνη τους ἢ δὲν ἔχουν ταλέντο.

«Καλησπέρησε καὶ προχώρησε στὴν κάμαρά του. Μὰ τὸ φῶς τῆς λαμπίτσας ἦταν τόσο χαμηλὸ πὸν ἔνοιωσε στὸ στήθος του κάτω σὰν πλάκωμα»...

Ταραγμένος καθὼς εἶναι ὁ Βέργος στεναχωρεῖται στὸ λίγο φῶς. Ἡ ἀνάγκη τοῦ περισσότερου φωτὸς τὸν παρακολουθεῖ καὶ παρακάτω ἔφ' ὄσον εἶναι στενοχωρημένος.

Σελ. 15

... «Δὲν εἶδε παρὰ σκιὲς καὶ λίγο φῶς»... στ. 20-1

Ὁ τρόπος αὐτὸς εἶναι φυσικώτατος. Πέρνει ὁ λογοτέχνης τὴ δεύτερη μορφή καὶ μᾶς ὑποβάλλει μὲ τὴ στενοχώρια σ τὸ λίγο φῶς (γεγονός) τὴν ἀνάλογη ψυχικὴ κατάσταση. Διὸ πράγματα μᾶς κάμνει νὰ συναισθανθοῦμε : α) Τὴ στεναχώρια τοῦ Βέργου (τὴν ὁποία ὑποβάλλει) καὶ τὴν ἀντίθεσή του πρὸς τοὺς ἄλλους διὸ πὸν στὸ ἡμίφωτο βρίσκουν τὴν ἠσυχία τους.

Ὁ κ. Πιερίδης παρακάμπτει τὸ σκόπελο καὶ ὅλα του τὰ διηγήματα ἂν τὰ καλοπροσέξει κανεὶς γράφονται μὲ τὴν ἴδια μεθοδικότητα.

Μὲ τὸ τέτοιο του παρουσίασμα σὲ διὸ εἰδῶν ἀντιθέσεις περιπλέκεται ὁ Βέργος α) προσωπικὲς καὶ β) πραγματικὲς.

α) Προσωπικὲς ἀντιθέσεις

Δὲ συμφωνεῖ μὲ τοὺς σπιτικούς του. Ὁ Ζαχαρίας εἶνε ἀπ τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους πὸν ὄκνοι καὶ ἄμναλοι νομίζουν πὸς ὅλα τὰ κάμνουν αὐτοὶ καὶ ὅλα τὰ ξέρουν. Δὲν ἔχουν μέσα τους τὴν ὄρεξη γιὰ δράση ἔχουν τὴν πονηρότητα καὶ κακεντρέχεια τῆς γυναίκας.

Μισεῖ χωρὶς σπουδαῖο λόγο καὶ φθονεῖ γιὰ τὸ παραμικρό. Ὁ Δευτέρης, ὁ νοικάρης τους, εἶναι ὁ συμφεροντολόγος καὶ ἠσυχος λεξιθήρας. Γιαυτοὺς τοὺς δυὸ ὁ Βέργος νοιώθει μιὰ ἀηδία βαθειά, μιὰ σιχαμάρα.

σελ. 41 στ. 5-14

Ἄλλα μόνο γιαυτοὺς τοὺς δυὸ καὶ γιὰ τὸν παραφέντη. Ἄν συνέβαινε τὸ ἴδιο ὅσον ἀφορᾷ τῇ Σταματούλα τότε θὰ εἶχαμε μιὰ μεγάλη παραφωνία. Δὲν μποροῦσε νὰ εἶναι σιχαμερὴ ὄχι μονάχα γιατί εἶναι μητέρα ἀλλὰ γιατί δὲ βρίσκεται σὲ ἀντιθέσεις ὅπως οἱ ἄλλοι δυὸ. Ἀγαπῶνται περισσότερο, ἢ μονάχα, ἀγαπᾷ τὸ Ζαχαρία. Νομίζοντας τὸ Βέργο γλωσσᾷ καὶ κακό, γιατί ἔτσι τὸν κατηγορεῖ ὁ πρῶτος (σελ. 15 στ. 10). Κακομοιριασμένη. Κλαυφάρα ἔστω ἀκόμη καὶ ἄστοργη δὲν προξενεῖ ἀηδία παρὰ μιὰ στεναχώρια μονάχα φέρνει.

Τελευταία προσωπικὴ ἀντίθεση εἶναι ἐκείνη ποὺ ἀφορᾷ τὸν «ἔμπορο» παραφέντη. Μίσος, ἀηδία, ἐκδίκηση ὅλα τὰ αἰσθάνεται γιὰ τὸ πρόσωπο αὐτό. Προβάλλει κάθε λίγο καὶ λιγάκι στὴ συνείδηση τοῦ Βέργου.

Εἶναι ἡ μοιραία ἀντίθεση. Ἄπ αὐτὴν καταλαβαίνουμε τὸ χαρακτῆρά του (σελ. 9, στ. 2-16), καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ ἀφετηρία τῶν πραγματικῶν ἀντιθέσεων.

β) Πραγματικὲς ἀντιθέσεις

Δὲ θὰ βρεῖ δουλειὰ ἕως τὸ τέλος εἰς τὸ σπίτι του ποὺ τὸν θέλει ἐργαζόμενο· θὰ τοῦ φανεῖ ψυχρό.

Τὸ ἀντίθετο συμβαίνει μὲ τὸ Ζαχαρία. Καὶ τὰ πράγματα παρουσιάζονται ἔτσι :

Τροφόμενος, μένοντας χασομέρης, ὁ Ζαχαρίας, φώναζε καὶ κακολογοῦσε. Τὶ θὰ συμβεῖ τώρα, ποὺ βρῆκε δουλειά, πῶς νὰ μείνει ὁ Βέργος ;

Ὁ θεῖος τους κυρ-Ἀγγελῆς γιὰ νὰ τοὺς βοηθᾷ ἔρχεται νὰ μείνει σπίτι «ποὺ νὰ μείνει ὁ Βέργος» ;

Καὶ τώρα ἂς σκεφτοῦμε : πρόσωπα ἀντιπαθητικὰ αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ στὴ ζωὴ δὲν ὑπάρχουν. Ἡ συνείδησή μας εἶναι ὁ δημιουργὸς ἀπάνω στὰ ἀνώφελα γιὰ τὸν ἑαυτό μας καὶ τὰ ἐπιβλαβῆ, ἀπάνω σὲ ἀντίθετες, ἀντιλήψεις καὶ καταστάσεις δημιουργεῖ τις ἀντιπάθειες. Ἀπεχθάνομαι ἀπὸ μιὰ ἄποψη εἶναι ἓνα τέντωμα τοῦ δὲ συνταυτίζομαι. Καὶ τὰ πρόσωπα τοῦ ἔργου αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ δὲν εἶναι ἀντιπαθητικὰ οὔτε καὶ συμπαθητικὰ. Ἡ διάθεση τοῦ Βέργου ἢ ψυχροσύνησθ του βρῖσκει τέτοια. Ἄρα προσωπικὲς ἀντιθέσεις στὸ διήγημα δὲν ὑπάρχουν. Κυρίως γεννιέται μέσα του ἡ ἰδέα νὰ φύγει. Αὐτὸ εἶναι ἐπόμενο σύμφωνα μὲ τὸν χαρα-

κτῆρα του πού δὲν ὑποφέρει διαταγὲς (σελ. 9 στ. 2—16) πόσο περισσότερο τὸ σπίτι του; Ἔχουμε λοιπὸν νὰ κάμουμε μὲ διήγημα πού παρουσιάζει τὰ πρόσωπα ἢ πράγματα ὅπως εἶναι στὴ ζωὴ. «Ἀπλά» γιὰ νὰ μεταχειριστῆ τὴ ὀνομασία πού ἔδωσε κάποιος βαπτισμὸς (ὄρα κριτικὸ σημεῖωμα. . .) Ἄλλὰ τὰ γεγονότα τοῦ διηγήματος καὶ τῆς ζωῆς σὲ τι ἀπάνω διαφέρουν; — Στὸ ὅτι στὸ διήγημα μερικὰ ἀπ' αὐτὰ ξεσηκώνονται (μὲ τὸ styl ἢ τὴν περιγραφή) μόνο δηλαδὴ στὸ σταθμὸ προεξέχει ὅτι σπουδαιότερο τόσο ὥστε νὰ χρησιμεύει σὰ μοχλὸς μὲ τὸν ὁποῖο κινεῖται ἢ ἡρεμία τῆς ἀδιαφορίας καὶ ἀσυγκινησίας μας.

Αὐτὸ κάμνει ἡ δεινότερη τεχνοτροπία τοῦ Γκὺ ντὲ Μωπασσὰν καὶ κατορθώνει τὸ περίεργο φαινόμενο: *Παρουσιάζοντας τὴ ζωὴ νὰ μᾶς συγκινεῖ περισσότερο ἀπ' τὴν ζωὴν.*

Ἔπρεπε λοιπὸν νὰ παρουσιασθῆ πὼς τὸ γεγονὸς πού σπρώχνει ἔξω τὸ Βέργο εἶναι ὄχι βέβαια οἱ πραγματικὲς ἀντιθέσεις (προσωπικὲς δὲν ὑπάρχουν)· παρὰ μιὰ ἔμμονη ἰδέα ἡ ὁποία καλλιεργεῖται. Καὶ οἱ ἀντιθέσεις αὐτὲς ἀπλοῦστατα εἶναι οἱ ὄροι.

Ἡ ἰδέα αὐτὴ ἐπειδὴ δὲν εἶναι ἐπιφανιακὴ παρουσιάζεται στὴ σελίδα 7 στ. 8, παρακάτω ὅμως καταλαβαίνουμε ποιά εἶναι ἡ ἔπιμνη αὐτὴ σκέψη σελ. 9 καὶ ποῖο παρακάτω χάνουμε τὰ ἴχνη ἐνῶ ἔπρεπε νὰ αὐξάνουν.

ΣΥΓΚΙΝΗΣΗ

Ἀναλύοντας ἓνα διήγημα μὲ ὅποιο τρόπο μποροῦμε ἂν εἶναι τέλει ἀπὸ ἔποψη φυσικοῦ παρουσιάσματος, ὠρισμένως θὰ κινηθεῖ τὸ ἐνδιαφέρον μας. Περιττὸ νὰ πῶ πὼς ἡ ἀνάλυση γίνεται αὐθόρμητα σύγχρονα μὲ τὴν ἀνάγνωση. Ἄλλοιμονο ἂν γιὰ νὰ κρίνωμε ἓνα διήγημα ἔπρεπε νὰ κάμουμε ὀλόκληρη ἐκστρατεία.

Ἄλλη θὰ εἶναι ἡ συγκίνηση τῶν ὄσων θέλουν τέχνη ἔτοιμη γιὰ τὴν τέρψη. Αὐτοὶ θὰ συγκινηθοῦν ὀλιγότερο στὸ διήγημα αὐτό. Καὶ αὐτὸ ὀφείλεται στὸ ὅτι δὲν ὑπάρχει τὸ *ξεσῆκωμα* τῶν ὄσων *πρέπει*, οἱ συγκρούσεις καὶ ἀντιθέσεις τῶν ὄσων χρειάζεται.

ΛΟΙΠΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Ἄπ' τὰ λοιπὰ διηγήματα τὸ ποῖο καλλίτερο εἶναι τὸ

«άνοιχτά». Είναι τὸ ἀριώτερο ἀνάμεσα σ' ὅλα, τὸ ἀριστουργήμα τῆς συλλογῆς ἕνα ἴσως ἀπ' τὰ πρῶτα τῆς λογοτεχνίας μας.

Ἀπαράμιλλος εἶναι ὁ κ. Πιερίδης στὸ παρουσίασμα τῶν προσώπων ἐκεῖ τόσο πὺν νομίζουμε πὺς ζοῦμε ἀνάμεσα. Ὅλοι θὰ συγκινηθοῦν ἢ θὰ νοιώσουν κάποια αἰσθητικὴ ἀπόλαψη μὲ τὸ Στ' Ἀνοιχτά γιατί τὰ γεγονότα παρουσιάζονται ὅπως εἶναι στὴ ζωὴ μόνο κατὰ ποιότητα, ὄχι καὶ κατὰ βαθμό. — Αἴρονται τὰ σπουδαιότερα γίνονται ψαχτὲς οἱ ἀντιθέσεις καὶ δυνατὲς καὶ ἄλκιμες. . . .

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Πόσοι ποικιλόχρωμοι παπαγάλοι χάνονται στοὺς ψυχολογικοὺς λαβύριθους τῶν βορειῶν, πόσοι πνίγονται στὶς πλατιῆς ἀναλύσεις, στὶς περιγραφικὲς λεπτομέρειες τοῦ φαγητοῦ καὶ ντυσίματος καὶ αὐτοῦ ἀκόμη τοῦ βαδίσματος τῶν ἡρώων τους. Ἡρώων πὺν ζοῦν σιὰ νότια κλίματα ὅσο καὶ ἢ ἀσπρόδερμη ἀρκοῦδα κι ἐγγίζουν τὴ γῆ ὅσο καὶ οἱ λευκότατοι [θύσαννοι τῆς ἀτμόσφαιρας τοῦ Δεκέμβρη σὲ ὕψος χιλιάδων μέτρων !.

Ἄλλ' ὡς πότε αὐτὸ τὸ ἀνόητο παραγνώρισμα τῆς τέχνης ; Διότι ὑπάρχουν αὐλοκόλακες πρέπει καὶ τὰ ποιήματα τοῦ Λουδοβίκου νὰ εἶναι διαρκῶς καλά ;

Θᾶχουμε νὰ κάμουμε πάντοτε μὲ παραξενιῆς καὶ ἰδιοτροπίες διηγημάτων πὺν μοιάζουν μὲ ἐνύπνια ; Θᾶχουμε πάντα ψυχολογικούς... κατήφορους ἕως ὅτου νὰ καταστήσουμε νὰ θεωροῦμε ἀριστουργήματα τὶς ἀναλύσεις (τὶς ὀνομάζουν καὶ ψυχολογικὲς) τοῦ πὺς ὁ α διαβάτης προσπέρασε ἀπὸ τὸνα πεζοδρομιο στὸ ἄλλο ;

Εὐτυχῶς ὑπάρχουν καὶ ἐξαιρέσεις. Καὶ μιὰ ἀπ' αὐτὲς εἶναι κι ὁ Πιερίδης.

Εἶδαμε πὺς δὲν προσκρούει πουθενὰ ἢ τεχνοτροπία του. Ἐχει κατασταλάξει στὴν τέχνη του καὶ ἐπομένως εἶναι ἕνας ἀπ' τοὺς διηγηματογράφους μας. Δὲ συγκινεῖ ὄλους πάντοτε, ἐὰν ὅμως ἐξακολουθήσει μὲ τὸν ἴδιο τρόπο τοῦ Στ' ἀνοιχτά θὰ μᾶς δώσει ἀριστουργήματα.